Småkraft: Bygdeutvikling, kraftproduksjon eller distrikts-politikk som truer naturen?

Vassdragsseminar SRN 16.04.2013

NORGES BONDELAG

Presentasjon

- Prosjektleder Terje Engvik, Norges Bondelag
- Prosjekt fornybar elproduksjon i landbruket 01.10.2011 – 01.10.2013. Kontorsted: Førde
- Mål: Utvikle fornybar el-produksjon som viktig tilleggsnæring i landbruket
- Informasjonstema: Småkraft og vindkraft
- Tidligere prosjekt: Småkraft som næringsveg 01.10.2008 – 01.10.2011

”Råstoffet”

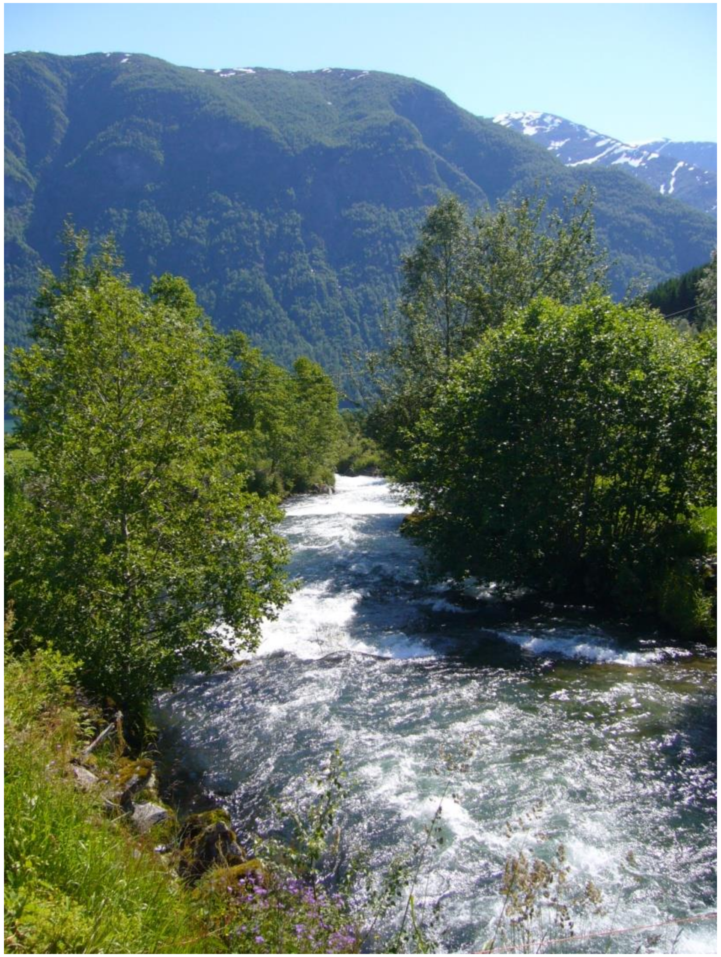

13.02.2013

Hva er småskala kraftverk?

- Mikrokraftverk: < 100 KW installert effekt
  - 100 KW svarer til forbruket i ca. 20 husstander
- Minikraftverk: 100 – 1.000 KW (1 MW) installert effekt
  - 1 MW svarer til forbruket i ca. 200 husstander
- Småkraftverk: 1 – 10 MW installert effekt
  - 10 MW svarer til forbruket i ca. 2.000 husstander

Småkraftressurser i fylkene

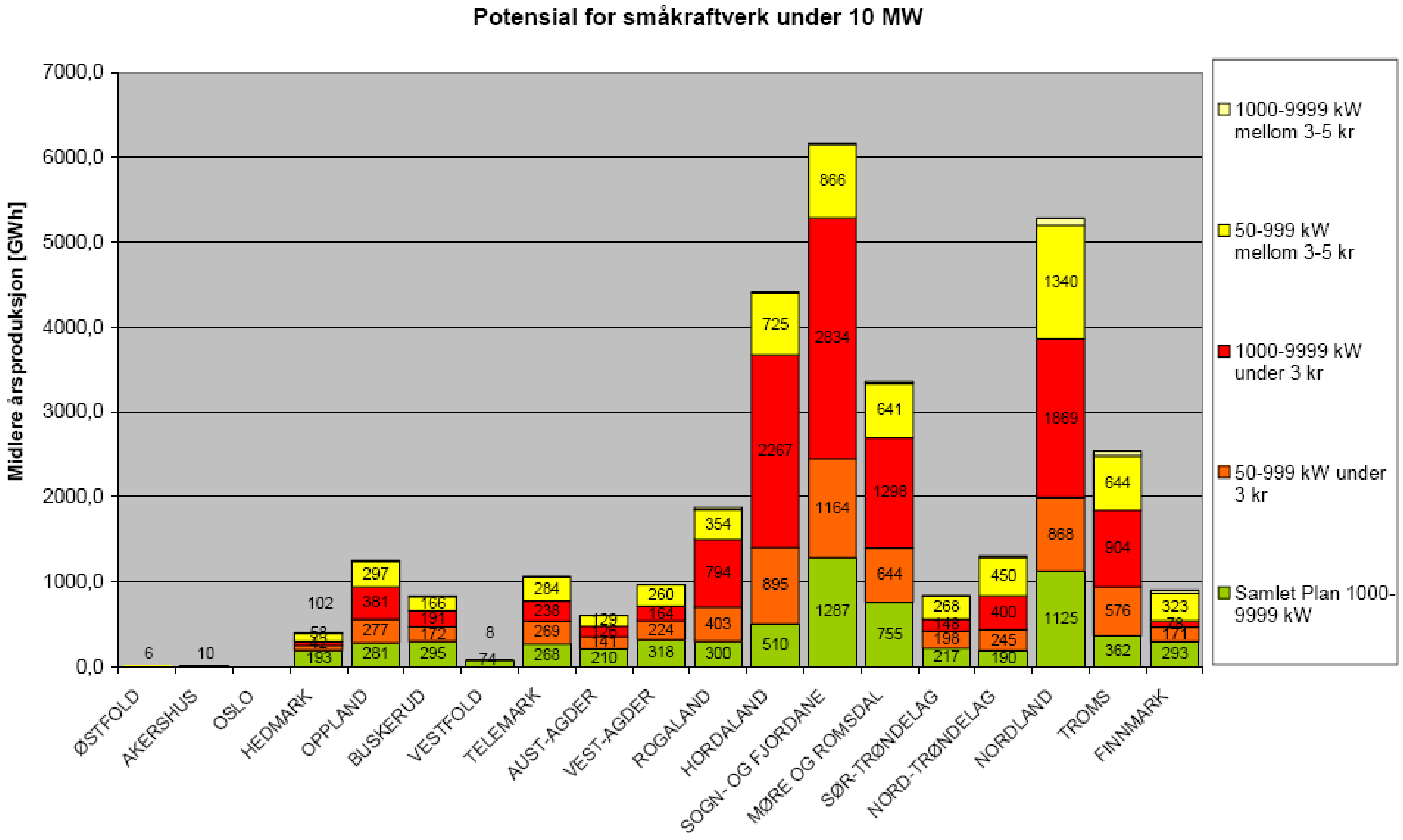

www.bondelaget.no

Potensialet småkraft – NVE 2004

- 45.000 fall identifisert og vurdert
- Av disse ble snaut 10.000 godtatt som potensielle for utbygging
- 45% hadde utbyggingskostnad < 3 kr. Pr. KWh, 55% mellom 3 og 5 kroner pr. KWh.
- 72% av kraftproduksjonen lå < 3 kr/KWh
- Potensiell produksjon: 32 TWh m. samla plan
  - Svarer til ca. 25% av kraftproduksjonen i dag

Hva står småkrafta for?

- Bygdeutvikling? **Ja**
- Kraftproduksjon: **Ja**
- God distriktspolitikk? **Ja**
- Trussel mot naturen?
  - Jeg: **Nei,** ikke under dagens forvaltningsregime
  - Andre: **Ja,** klimaargument ødelegger for naturvern
  - Svaret avhenger av grunnsyn på klima, energi og naturvern og syn på forvaltning av naturressurser

Omfang og betydning av småkraft

- Rundt 4 TWh ny småkraft er i produksjon
- Ytterligere 10 TWh er i planleggingsprosess
- Samlet potensial utenom vern er 32 TWh
  - Omsetningspotensial: 10 - 15 mrd NOK
  - Av dette kan 10-50% bli grunneierinntekt
  - Altså samlet overskuddspotensial på rundt 4 mrd NOK
  - Kan berøre anslagsvis 30.000 grunneiere

Verdiskaping småkraft

- Lokal verdiskaping avhenger av eier- og driftsform: Lokaleid eller utleide fallretter
- Store distriktsvise variasjoner
- Småkraftinntektene sikrer drift og bosetting
- Småkraftinntektene fornyer driftsapparatet i landbruket og tilleggsnæringer
- Ny giv i bygdene, ringvirkninger, optimisme, satsingsvilje og økte skatteinntekter

Klimaperspektivet

- Verden trenger rein, fornybar energi til erstatning for fossile energikilder
- Fornybarkrav etter EUs fornybardirektiv
- Fornybar energiproduksjon parallelt med energieffektivisering
- Elektrifisering av transportsektoren
- Bærekraftig bruk av naturressursene er grunnlaget for velstanden vår – og eksistensen vår

Trussel mot naturen?

- Utbygginga skal skje miljøforsvarlig
- Ikke alle kraftressurser skal bygges ut
- Men hva er grensa for miljøforsvarlig?
- Landskapsestetikk – fossefall
- Rødlistearter
- INON - inngrepsfrie områder
- Verna vassdrag
- Veier – naturrasering eller friluftsgode?

bt.no/meninger: Her finner du lederartikler, kronikker, kommentarer og leserdebatt.

At ein statsråd tillet seg å føra masterekkja mellom Fardal og Ørskog tvers gjennom eit naturreservat, fortel mykje om statusen til det klassiske naturvernet.

Når ingen lenger bryr seg

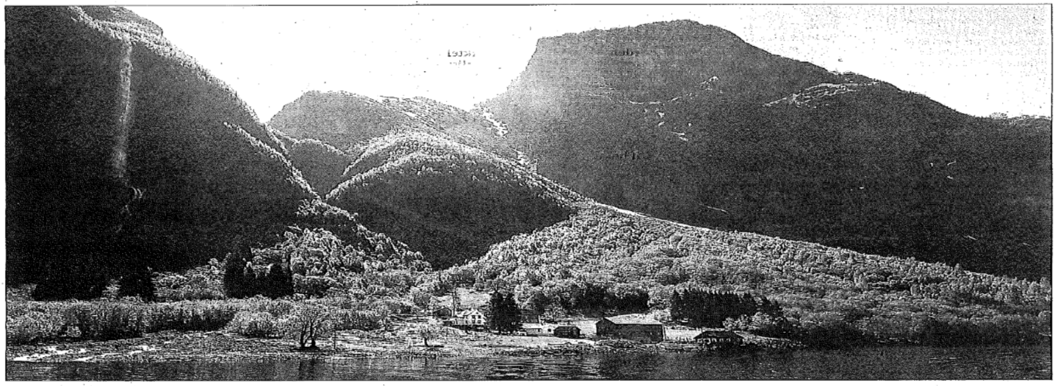

NATUR: *Dei norske naturverdiane kjem på spel når ingen lenger reiser seg til forsvar for dei. Her frå Styvi gard i Nærøyfjorden.* FOTO: RUNE SÆVIG

kommentar

knut.langeland@bt.no
Knut Langeland er kommentator i BT

SØRDALEN NATURRESERVAT i Bremanger er ikkje stort eller påakta eller omfatta av mykje nasjonal prestisje. Helst har det vel levd nokså anonymt og for seg sjølv etter at det vart oppretta ved kongeleg resolusjon 17. desember 1999. Like til olje- og energiminister Ola Borten Moe frå Senterpartiet bestemte at mastene mellom Fardal og Ørskog heller kunne gå gjennom Sørdalen enn over eigedomane til partifellene i nabodalføret Førdedalen.

Det siste er ikkje noko stort poeng i denne samanheng. Poenget i denne samanhengen er at Sørdalen med statsrådens suverene avgjerd oppnådde å få stor symbolverdi. Ikkje som naturreservat, men som salderingspost. Naturreservat er den sterkaste verneforma vi har, men når det kjem til stykket, er vernet tilsynelatande ikkje sterkare enn at det let seg omgjera og undergrava av ein statsråd eller to. Det fortel kor skjørt vernet i realiteten er i møte med makta.

VI SKRYT AV AT vi har så mykje urørt natur her i landet, at vi har så mykje å ta av. At det gjer ikkje noko om litt går tapt hist og pist. Kan hende er nettopp denne førestellinga det største trugsmålet mot den urørte og inngrepsfrie naturen, for sanninga er ei anna enn det som synest å vera den gjengse oppfatninga. For hundre år sidan var om lag halvparten av arealet i Noreg villmarksprega (fem kilometer eller meir i luftline til nærmaste tyngre tekniske inngrep). I 2008 var dette redusert til i underkant av tolv prosent, og kvar einaste dag forsyner vi oss av små og større bitar av det vi har att.

> *Når klimaet står på spel, får naturen heller blø*

FØR GJEKK VI i lange tog for våre elvar og vassdrag og dalføre. Batt oss i lenkjer og budde i telt i vekevis for den urørte naturen. Det var ein kamp som vart kjempa med midlar som gjerne var i strid med lova, men så edelt var føremålet, at elles rettskafne borgarar syntest det var verdt offeret.

I Hardanger har ei handfull aksjonistar halde liv i denne tradisjonen med sivil ulydnad i samband med kampen mot mastene, men over tid har dei også trøytna og blitt nedkjempa. Jamt over har det klassiske naturvernet vore på vikande front. Politikarane er bondefanga av klimasaka og omfamnar på populistisk vis alt som smakar av klimatiltak og alt som kan tolkast som fornybart, nær sagt uansett kor lite det monnar. Parti og politikarar som tradisjonelt har likt å bli kopla til naturvern, er ikkje lenger like ivrige talspersonar for det som brukte å vera ei kampsak. Når klimaet står på spel, får naturen heller blø, og slik blir utbyggingssaker presenterte som gladsaker heller enn som vonbrot.

DET ER EI UTSØKT glede og eit fantastisk privilegium å kunna nyta naturen, slik som vi enno kan i store delar av landet vårt. Å oppsøkja freden og einsemda langt frå folk og langt frå menneskelege inngrep, er ein verdi som vi med ein klisje kan seia «ikkje let seg måla i pengar». Men kanskje var det nettopp det vi skulle. Kanskje skulle vi sett ein prislapp på dei urørte dalføra, på dei glitrande vassdraga, på dei bortgøymde botnane og dei kvitkledde toppane, slik at vi hadde ein idé om kor dyrebare dei er, dei perlene vi så lettvint i dag legg under asfalt eller kler med master og møller.

SLIK DET ER I dag, er den urørte naturen verdilaus. Naturen har ingen verdi før han blir sett i arbeid. Til dømes til å produsera eller transportera energi. Det burde vera ein provokasjon mot alle som med ujamne mellomrom opplever korleis dei kan henta krefter og inspirasjon i naturen, og det burde sjølvsagt vera ein viktig premiss for dei som er sette til å forvalta naturrikdomane våre.

Vi treng ikkje meir elektrisk straum i landet vårt, med mindre ein blindt underkastar seg Ola Borten Moe si oppmoding om å auka det private forbruket. Ikkje desto mindre er det gitt konsesjon for utbygging av til saman 1842 småkraft- og mini/mikrokraftverk her i landet. I tillegg ligg det inne søknader for ytterlegare 680 kraftverk. Samla sett representerer dette store naturinngrep og eit skadeverk på naturmangfaldet som vi ikkje har oversyn over. Direktoratet for Naturforvaltning (DN) påpeikar at jamvel om fornybar energi i stor grad er klimavenleg, er det ingen garanti for at han kan reknast som miljøvenleg og berekraftig.

SLIK SETT ER DET sørgjeleg, det som har skjedd med det klassiske naturvernet. Knapt nokon bryr seg lenger. Det er makta som rår, og dei som er sette til å kontrollera makta, opplever at dei ikkje blir teke omsyn til. Både DN og Riksantikvaren har nokså ope gitt uttrykk for denne maktesløysa. Det er i seg sjølv urovekkjande, for naturen vår er eit felleseige og ein ressurs som treng og fortener prinsippfast forsvar, ikkje vinglete likesæle.

Dette handler om skjenkepolitikk, ikke lokalt selvstyre

SP-LEDER LIV SIGNE NAVARSETE, KLASSEKAMPEN

Ingenting hjelper for Ap

KOMMENTATOR KJETIL B. ALSTADHEIM OM AT AP FALLER FEM MÅNEDER FØR VALGET, DN

Jeg tror fjorårets oppgjør var fjorårets

RIKSMEKLER KARI GJESTEBY SNAKKER RETT FRA LEVEREN, DN

DAGENS AVIS

DEN UAUTORISERTE biografien om Ola Borten Moe er bygd på anonyme kjelder. Då blir stortingsrepresentant Kjersti Toppes opne kritikk av Senterpartiets nestleiar ekstra interessant før årsmøtet. Sidan Toppe er representant frå Bergen, blir det eit godt oppslag i BT.
ÅDNE LUNDE, UTGÅVESJEF

Rusa menn laga bråk og trøbbel

FØRDE/FLORA: På Moskog i Førde måtte politiet ta hand om ein overstadig rusa mann som hadde laga støy for bebuarar i området. Mannen, som er i femtiåra, vart køyrd til ein venn for å overnatte der. I Florø måtte politiet reise til ein bustad i Havreneset, etter meldingar om støy. Der fekk dei slutt på uroa. Litt tidlegare på natta, i eitt-tida, vart ein annan overstadig rusa person pågripe i Havrenesvegen i Florø, og han måtte overnatte i arresten. Elles vart ein mann pågripe og mistenkt for å ha køyrd bil i rusa tilstand på Nordfjordeid. Han måtte også sitje i drukkenskapsarrest over natta. I Balestrand vart ein person henta frå ein skjenkjestad i eitt-tida, etter å ha vore overstadig rusa, og forstyrra roa.

10 000 krone.

ASKVOLL: Kultur og nærin…
I SMIL- midlar til delprosjektet «S…
av Kystarvprosjektet som Askvoll, S…
med i. Målet med prosjektet er å auke …
naturbeitemarker og kystlyngheiar. Astrid S…
grammet, som kommunen skildrar som positiv…

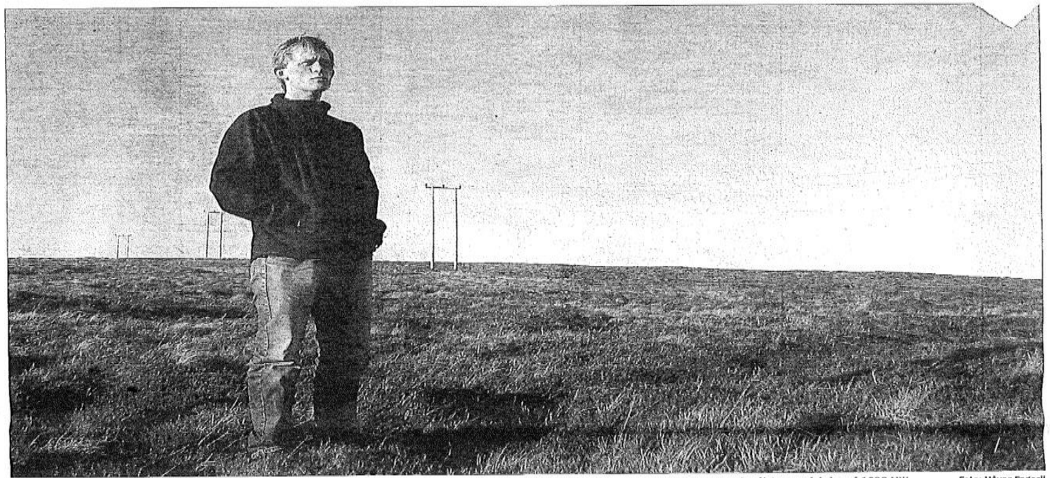

VIL HA MEIR NEI: Hans Christian Hansen vil ha meir nei frå dei folkevalde, mellom anna når det er snakk om vindkraftutbygging. I mølle produserer 2–3 MW, målet er produksjon på 1000 MW. Foto: Håvar Fageril

– Dei legg fylket ut på sal

Naturvernforbundet: For sterkt økonomisk fokus

ENERGI: – Kvar går terskelen for at politikarane seier nei til kraftutbygging? Det verkar det som om Sogn og Fjordane er lagt ut for sal.

SVEIN HEGGHEIM
svein.heggheim@firda.no 91149819

SAKA

Dei siste åra har NVE gitt 183 konsesjonar for utbygging av vasskraft. Berre ti søknader har fått avslag. Det er gitt tre vindkraftkonsesjonar, ein søknad har fått avslag.

Leiar i Naturvernforbundet i Sogn og Fjordane, Hans Christian Hansen, stiller spørsmålet, og gir sitt svar i neste setning. Han er lei av at forbundet blir bli oversett i kampen for å ta vare på naturverdiane i fjordfylket.

– Unyttig innspel

– Vi har ved fleire høve vorte bedne om å komme med innspel i politiske prosessar. I mange tilfelle har desse vore unyttige, og vi ser klart at det er 100 prosent politisk toleranse for utbygging, nær uansett kva det gjeld, seier Hansen.

Han meiner pengemakta styrer, og politikarane bøyer for lett av for økonomisk sterke aktørar i kraft- og oppdrettsbransjen.

– Fylkesutvalet godtek så godt som alle aktuelle kraftprosjekt. Dermed bidreg utvalet til at fylket sakte men sikkert blir bygt ned, seier Hansen.

Ti av 183 fekk avslag

Talmateriale han har henta inn frå NVE viser at av 183 konsesjonssøknader frå vårt dei siste åra har berre ti fått avslag.

– Dermed får berre rundt fem prosent av søkjarane negativt svar, og dette meiner eg er eit klart resultat av at politikarane bøyer av for økonomisk sterke aktørar. Og dei finn vi både i kraftbransjen og i oppdrettsnæringa.

– Har vi for svake politikarar?

– Ikkje for svake, men dei har feil fokus. Og det skal sterk rygg til å stå mot ei verd som er kravstor, men dei siste 50 åra har svaret på alle energikriser vore meir utbygging, utan tanke på at meir utbygging fører til nedbygging av naturen. Dermed forsvinn dei næropplevingane folk flest vil ha i naturen, seier Hansen til Firda.

Hans forbund vil ha meir rein natur der folk bur:

– Vi vil ta vare på, ikkje øydeleggje. Vi meiner at viss Sogn og Fjordane skal vere eit trivselsfylke, må vi verte flinkare til å sjå natur og levande bygder i samanheng, og ikkje som eit salsobjekt.

– Er det ikkje viktig å utnytte ressursane for å bidra til å sikre at folk kan bu her?

– Det er ei problemstilling viss ein vinklar det slik. Men vårt fylke har eit kraftoverskot i dag, og linja Fardal–Ørskog blir ikkje bygd primært for å gje oss stabil kraftforsyning, men for å få frakte kraft ut av fylket, seier Hansen.

> ”Dei siste 50 åra har svaret på alle energikriser vore meir utbygging.
> Hans Christian Hansen

BOKA TIL NRK SERIEN
568,-
ODDLEIV APNESETH / SILJA JUKLESTAD
JØLSTER
Kritikarrost fotoprosjekt no i bokform.
69,-
DIVERSE
JULESONGAR
Det gode, gammaldagse julesongheftet!
Også i bokmålsutgåve.
298,-
ARVE UGLUM / ØYSTEIN A. VANGSNES
GRAUTMÅL
Fordjup deg i dialektord frå Sogn og Fjordane.
KJØP HJÅ: BREILID EFTF. / SKJELDESTAD; libris / NOTABENE SOGNDAL / FØRDE; libris EIKENÆS; libris / HANDELSHUSET; libris / SOGN JORD- OG HAGEBRUKSSKULE

Frå Fresvik til Feios skule

VIK: Jarle Christensen er tilsett som ny rektor ved Feios skule. Christensen er no rektor ved Fresvik skule, og det vert dermed ledig rektorstilling i Fresvik, opplyste rådmann Oddbjørn Ese på møtet i Vik kommunestyre. I første omgang vert det konstituering i stillinga frå hausten, stillinga i Fresvik skal lysast ut.

Ny avtale for Sylvarnes

VIK: Rutetilbodet med båt (bilete) til Strendene vil verta dramatisk redusert dersom Vik kommune seier nei til kommunal medfinansiering. Vik kommunestyre vedtok samrøystes å nytta den kommunale opsjonen som ligg i det fylkeskommunale rutetilbodet mellom Vik og Ortnevik. Kontraktsperioden er 1. mai 2012 til 1. mai 2020. «Sylvarnes» er i ferd med å verta eit reiselivsprodukt, og potensialet er ikkje på langt nær utnytta, skriv rådmannen i saksutgreiinga. Båten er ein del av sørsidesambandet, som er reserve/alternativ veg til Bergen når Vikafjellet er stengt eller usikker. Rutetilbodet er òg ein føresetnad for busetjing på Strendene.
Årleg løyving er 284.684 kroner og vert finansiert ved bruk av midlar frå kraftfondet.

Sa nei til utbygging av Stødnafossen

Kontroversiell · Til kommunestyret

LÆRDAL: Formannskapet i Lærdal vende tommelen ned for planane om utbygging av Stødnafossen i Lærdal.

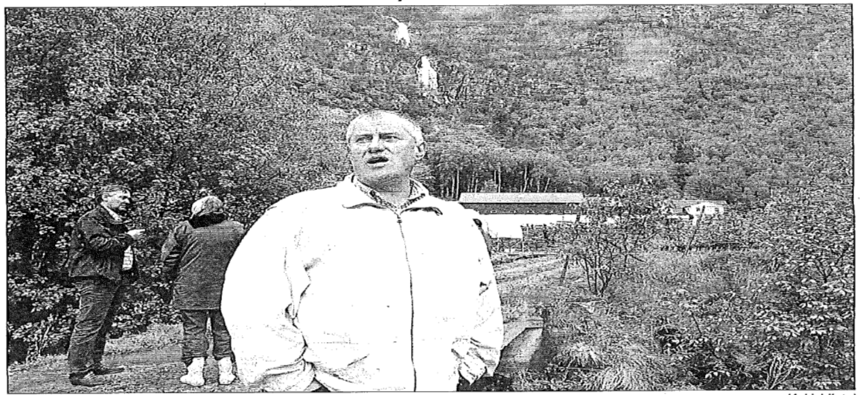

FEKK NEI: Per S. Hjermann fekk nei til utbygging av Stødnafossen. (Arkivbilete)

Lars Petter Nesse, Sp, ville at kommunen skulle gå inn i samtalar med utbyggjaren med sikte på å få til ei tilpassing av søknaden slik at den kunne godkjennast. Men han fekk ikkje ein gong partikollega Olaug Skjerdal med på dette. Saka skal til endeleg behandling i kommunestyret, men det er ikkje venta at dei endrar vedtaket frå formannskapet, som var i tråd med rådmannen si tilråding.

Raud sone

På planen over potensielle utbyggingsprosjekt i Lærdal kommune, er Stødnofossen plassert i raus sone, med andre eit svært kontroversielt prosjekt.

Nesse meinte at Lærdal burde vera aktive når det gjeld å leggja til rette for utbygging av småkraftverk i kommunen.

– Dette er også i Lærdal si interesse, det er anlegg som er viktige å ha i ein kommune. Eg ser at det vil vera rett å byggja ut det som er minst konfliktfyllt fyrst, men eg meiner konfliktfylte prosjekt også kan tilpassast slik at dei gjennom detaljjobbing kan gå frå raud til gul sone.

Attraksjon

Nesse meinte også at Stødna kraftverk kunne vera eit døme å syna fram på kraftutbyggingsprosjekt der fossen var i aktivitet også etter utbygginga.

– Som alle andre småkraftverk har også denne beredskapseffekt. Den gjev nok kraft til å forsyna heile kommunen om dei andre verka skulle stå, så eg meiner det ikkje er rett å avvisa prosjektet no,

Jarle Vindedal, Ap, støtta dei prinsippielle vurderingane til Nesse, men meinte dei minst kontroversielle prosjekta måtte byggjast ut først.

Lite å gå på

– Og då kan me ikkje akkurat byggja ut Stødnafossen, sa Vindedal, som la til at politikarane måtte vera varsame med å verka for negative til slike utbyggingssøknader.

– Men denne saka er grei.

Han fekk støtte frå Trond Øien Einemo, H.

– Tiltakshavaren seier sjølv at han ikkje kan gå ned i storleik på kraftverket. Då vil det ikkje bli lønsamt. Prosjektet er også veldig kontroversielt og eg stør Ap i at det vil vera feil å ta dette no.

Nesse meinte at det godt kunne henda at det ikkje var meir å gå på, men meinte at dersom kommunen sende ei negativ tilråding til NVE no, så var det å setja krokfot på prosjektet.

– Ved å gå i dialog, kunne me i alle fall fått stadfesta om det var meir å gå på.

Partikollega Olaug Skjerdal hadde store problem med å gå inn for utbygging.

– Avbøtande tiltak kan bli vanskeleg, det seier utbyggaren sjølv. Det vil også vera feil av meg å gå inn for utbygging av Stødna då eg sa nei til utbygging av Juklafossen. Det var eit mindre kontroversielt prosjekt.

Dermed vart Nesse ståande åleine om å vilja gå vidare med prosjektet. Saka skal til kommunestyret 30. juni.

Jan Egil Fimreite
jan.egil.fimreite@sognavis.no

Eitt prosjekt fekk ja

LÆRDAL: Berre Nivla kraftverk fekk ei positiv tilråding då formannskapet i Lærdal behandla fleire kraftprosjekt på møtet i går.

Både Senda kraftverk og Kvemma kraftverk fekk melding om at grunnlagsmaterialet ikkje var godt nok.

Nivla kraftverk fekk klarsignal dersom dei valde det øvre alternativet for plassering av kraftstasjonen.

Ja-sak

Det er Lærdal Aurland Grønnkraft som står bak søknaden for Senda kraftverk. Politikarane meinte her at søknaden var mangelfull og ville ikkje behandla saka før dei fekk på plass ein god del tilleggsinformasjon.

Jarle Vindedal meinte dei måtte passa seg for å vera for negative.

– Her er utgreiinga mangelfull og slik sett kan me ikkje behandla ho no. Men det kan lett bli oppfatta som at me er imot utbygginga, sa Vindedal.

Signal

– For oss er dette ei typisk ja-sak, men me kan ikkje gå inn for dette no så lenge utgreiinga ikkje er god nok, sa Trond Øien Einemo, H.

Ordførar Arne Sanden sa dei no gav eit viktig signal til utbyggjarar om at dei ikkje skulle ta for lett på søknaden.

– Me er også indirekte medeigarar i selskapet som står bak denne utbygginga gjennom Lærdal Energi. Me kan ikkje fira på noko i denne samanheng.

Samfunnssyn på fornybar energi

- Satsing på vindkraft og vasskraft som rein, fornybar energikilde er vedtatt politisk
- Like fullt er befolkninga og ulike myndigheter delt i 2 hovedleire:
  - De som legger vekt på klimahensyn, rein energi og verdiskaping og aksepterer visuelle inngrep
  - De som problematiserer miljøulempene, fokuserer på energieffektivisering som alternativ til produksjon og ikke ønsker krafteksport

Bonden som naturforvalter

- Grunnleggende interesse for å ta vare på ressursgrunnlaget
- Langsiktig forvaltning tradisjon i landbruket
- Bonden er ofte aktiv utøver av friluftsliv og driver jakt og fiske til rekreasjon og matauk
- Bonden har et næringsperspektiv i ressursforvaltningen

Status for småkraftsøknader

- Elsertifikatordninga fra 2012 gir sterke føringer
    - Nye anlegg må være i drift seinest 31.12.2020
- Over 600 konsesjonssøknader i kø hos NVE
    - Avslagsprosenten er økende
- Nye grep i NVE – køen skal avvikles 2017
- Søknader som skal kunne behandles innen utgangen av 2017 bør alt være innsendt
    - Sterkt trykk på planleggingsapparatet mot slutten av 2012
    - Midlertidig redusert aktivitet for nyere prosjekter nå

Vannkraft: Hvorfor småkraft?

- Småkraft: Lang historikk, renessanse fra 1991
- 2003/2004: Offentlige strategier med satsing på mer småkraft
- Rein, fornybar energi uten magasinering
- Små og skånsomme inngrep i naturen
- Nødvendige miljøhensyn må tas
- Rimelig fornybar energi
- Styrker grunnlaget for distriktene

Prosjektleder småkraft - vindkraft:

terje.engvik@bondelaget.no

57 83 70 86 – 975 17 111

Kontor: Førde i Sogn og Fjordane

Småkraft som næringsveg

NORGES BONDELAG